

Temat: Motyw miłości w noweli B. Prusa **Kamizelka**.
(2 godz.)

1. Elementy świata przedstawionego w utworze.
2. Motywy literackie w noweli Kamizelka.
3. Cechy noweli pozytywistycznej.

Ad.1

a) Czas i miejsce akcji:

Nowela oparta jest na zabiegu inwersji. Najpierw poznajemy finał, czyli dowiadujemy się o śmierci „pana”. Można powiedzieć, że jest to czas „rzeczywisty”, kiedy obecność narratora zaznacza się najwyraźniej. Panuje wtedy zima (podobnie jak na końcu utworu, kiedy początkowa sytuacja narracyjna powraca), która ma zresztą także znaczenie symboliczne.

Historia małżeństwa natomiast trwa od kwietnia do listopada i rozgrywa się w Warszawie, przeważnie w zwykłej, szarej kamienicy. W opowieści wspomniana jest także brama między Ogrodem Botanicznym a Łazienkami.

b) Bohaterowie:

Narrator bohater

Do pewnego momentu jest on świadkiem wydarzeń i wypowiada się w pierwszej osobie liczby pojedynczej. Potem staje się narratorem wszechwiedzącym. Jego autoprezentacja jest zwięzła, ale pozwala domyślać się pewnych cech charakteru. Można przypuszczać, że to osoba wrażliwa, niespełniona (może w miłości, skoro pojawiają się zasuszone kwiaty) i samotna. Jego stosunek do otoczenia, umiejętność dostrzegania szczegółów oznaczają emocjonalność, życzliwość i empatię.

„Pani”

To nauczycielka, młoda mężatka, pracowita kobieta (w nocy zajmuje się robótkami ręcznymi, a podczas choroby męża bierze na siebie utrzymanie domu). O jej wyglądzie wiemy niewiele. Jest szczupła, przeciętna. Wraz z mężem wiecie zwyczajne, pozbawione atrakcji życie. Świadomość zbliżającej się śmierci męża stara się ukryć za ciepłym, naturalnym i pozbawionym patosu stosunkiem do ukochanego. Jej spokój rzeczywiście ma na niego zbawienny wpływ. Aby dać mężowi chwilę wytchnienia i nadziei, oszukuje go skracając pasek kamizelki.

„Pan”

To urzędnik oddany swoim przełożonym. Pozbawiony szczególnych rysów fizycznych i psychicznych. Nie chce pogodzić się ze swoją chorobą, być może nawet czuje się z jej powodu winny. Aby nie zawieść żony i podnieść ją na duchu, ukrywa spadek wagi, regulując szerokość kamizelki. Pomimo tego gestu choroba wyraźnie go przygniata. Zdarzają mu się wybuchy złości i drażliwości.

Doktor

Narrator przywołuje jego postać i relacjonuje dialogi z nim. Można się domyślać, że dał kobiecie do zrozumienia, jak poważny jest stan jej męża. Najpierw próbuje przekonać „panią”, że nie ma sensu od razu myśleć o najgorszym, potem prosi ją o zachowanie spokoju.

Handlarz

To Żyd, który nie przepuści żadnej okazji, by zarobić. Podejrzliwość nie pozwala mu uwierzyć w wyłącznie emocjonalną wartość kamizelki, dlatego próbuje wyciągnąć od narratora całego rubla. Godzi się w końcu sprzedać ubranie za niższą cenę. Wcześniej odkupił od zrozpaczonej wdowy także parasolkę.

c) Plan wydarzeń:

1. Kolekcjonerska pasja narratora i prezentacja kamizelki
2. Krótka opowieść narratora o sąsiadach
3. Opuszczenie mieszkania przez wdowę po właścicielu kamizelki
4. Wezwanie handlarza i zakup kamizelki przez narratora
5. Wspomnienia narratora o sąsiadach
  - a) Życie małżonków
  - b) Choroba męża i krwotok
  - c) Wizyta doktora
  - d) Przeciągający się kaszel i gorączka
  - e) Podejrzenia i złe przeczucia męża
  - f) Łagodne uspokojenia żony
  - g) Przyznanie się męża do zwężania kamizelki
6. Refleksja narratora nad kamizelką – odkrycie, że żona także okłamywała męża, zwężając kamizelkę

Ad.2

Motyw choroby

Choroba staje na drodze dwojga ludzi, zmieniając ich dotychczasowy sposób funkcjonowania. Wywołuje cierpienie fizyczne i psychiczne oraz poczucie bezradności i niemocy wobec wyroków losu. Wpływa na wzajemne relacje, choć w noweli Prusa nie rujnuje miłości, a nawet ją umacnia.

Motyw rodziny

Mąż – przedstawiony w sytuacji choroby i bezradności. Nie może wziąć na siebie obowiązku utrzymania rodziny, ponieważ nie pozwala mu na to stan zdrowia.

Staje się zależny od swojej żony, jednak jest to relacja pełna miłości i zrozumienia.

Żona – jej siła ma podwójny charakter. Z jednej strony sprostać musi zaistniałej sytuacji (tzn. chorobie męża, konieczności intensywnej pracy), z drugiej – swoim spokojem i duchową równowagą musi zapewnić mężowi poczucie bezpieczeństwa. Oddana i kochająca, jest kobietą należąca do gatunku „siłaczek”.

Motyw kłamstwa

Kłamstwo w noweli „Kamizelka” służy umacnianiu miłości, budowaniu szczęścia i poczucia bezpieczeństwa. To nietypowa funkcja kłamstwa, zwykle kojarzy się ono przecież ze zdradą i brakiem zaufania. Tu jednak motywowane jest miłością i wzajemną chęcią obdarowania się nadzieją.

Motyw miłości

Miłość ukazana została tu w sposób szczególny, nowy, pozbawiony patosu. Nie padają w „Kamizelce” żadne wielkie słowa, siły uczucia domyślamy się na podstawie relacji narratora. Nie jest to więc miłość romantyczna. Jej dyskretna intensywność jest przejmująca i w mocny sposób oddziałuje na życie dwojga ludzi.

Motyw śmierci

Dowiadujemy się o niej już na początku utworu. Potem, kiedy przywołana zostaje historia małżeństwa, cały czas przenika budowaną atmosferę budowanej sytuacji, która stanowi przecież dowód miłości dwojga ludzi. Strach przed śmiercią narasta w miarę rozwoju choroby mężczyzny, nie daje się jej przeczucia zagłuszyć kłamstwem.

Po śmierci męża kobieta zmuszona jest opuścić dotychczasowe miejsce zamieszkania. Sprzedaje też kamizelkę, która ma dla niej znaczenie emocjonalne.

Motyw Żyda

W noweli Żyd-handlarz najpierw odkupuje od wdowy parasolkę i kamizelkę, a potem sprzedaje ubranie narratorowi „Kamizelki”. Nie chce dać wiary w sentymentalną wartość kamizelki, dlatego próbuje zawyżyć jej rzeczywistą wartość. W końcu jednak zgadza się sprzedać ją za pół rubla.

Ad.3

Kamizelka” Bolesława Prusa – dzieło poruszające, skłaniające do istotnych przemyśleń – jest jednym z tych utworów autora, które bardzo często podawane są jako przykład doskonale skomponowanej noweli pozytywistycznej.

„Kamizelka” ukazała się w 1882 r., a więc w czasie, kiedy pisarz tworzył krótkie formy prozatorskie. Prus potrafił nawet w tak małych rozmiarów dziele zbudować poruszający nastrój i zawrzeć ważne prawdy o życiu.

Nowela pozytywistyczna

Nowele pozytywistyczne były zazwyczaj niedługimi, często jednowątkowymi utworami – gdy pojawiały się epizody, były one skracane do niezbędnego minimum. Opisywały przeważnie istotne i palące problemy społeczne. Cechowały się także bardzo specyficzną budową: akcja była w nowelach jasno zarysowana i zmierzała wprost do punktu kulminacyjnego (rozwiązania), stanowiącego często także zakończenie utworu. W ostatnich ramentach utworu formułowana była wymowna puenta, przesłanie, nauka moralna – przeważnie skłaniająca do refleksji nad ludzkim postępowaniem lub ogólną sytuacją społeczeństwa polskiego w tamtym czasie.

„Kamizelka” jako nowela pozytywistyczna

Dziełko Prusa rozpoczyna się opisem kolekcji posiadanych przez narratora przedmiotów. Jednym z nich jest tytułowa część odzienia, bezpośrednio związana z pewną krótką i smutną historią. Postać snująca opowieść przytacza najpierw sposób jej nabycia (epizod związany z żydowskim kupcem), następnie przedstawia losy małżeństwa posiadającego niegdyś kamizelkę (retrospekcja). Motyw tytułowego stroju spaja więc całą opowieść, pełniąc rolę najważniejszego w dziele (tzw. sokół noweli).

Historia warszawskiej rodziny przedstawiona jest w sposób typowy dla noweli – zawiązanie akcji, rozwinięcie, punkt kulminacyjny i rozwiązanie. Z każdym fragmentem napięcie staje się coraz większe – czytelnik zastanawia się, który bohater jako pierwszy odkryje podstęp drugiej strony. Trzeba jednak zwrócić uwagę na fakt, iż autor zastosował w swoim dziele inwersję czasową, najpierw przedstawił bowiem zakończenie historii, później zaś przedstawił losy małżeństwa. Rozwiązanie tej swoistej intrygi (intryga – chytre postępowanie mające na celu osiągnięcie jakiegoś celu) następuje dopiero po śmierci głównego bohatera. Chociaż czytelnik już na początku zyskuje wiedzę o tym, iż pani sprzedała kamizelkę po mężu, nadal zastanawia się, jak smutnej historii była ona świadkiem.

Krótkie dzieło Prusa w dużej mierze opiera się na wrażliwości społecznej autora. Opisywana rodzina nie posiada zbyt wiele, pomimo że przedstawiane małżeństwo pracuje, nie oszczędzając wysiłków. Kiedy pan zaczyna chorować, para w obliczu zagrożenia staje się niemal bezradna. Cała sytuacja pokazuje więc, iż starania czynione w celu poprawy sytuacji społecznej, nie przyniosły nadal oczekiwanych skutków.

W „Kamizelce” ważną rolę odgrywa miłość. Dodatkowo w utworze pojawiają się charakterystyczne dla literatury pozytywistycznej motywy społeczne.

Utwór cechuje się także kompozycją typową dla noweli: jednowątkowość (wątki poboczne są wyraźnie ograniczone), brak szczegółowych opisów psychiki postaci, klarownie przedstawiona akcja (choć ciekawym zabiegiem jest tu inwersja czasowa, retrospekcje).

Prus zastosował w swojej noweli pewne novum – bardzo wzmocnił rolę narratora. Nie tylko opowiada on historię, lecz także przytacza pewne fakty ze swojego życia. Co znamienne, był on świadkiem całego zdarzenia. Jeśliby próbować zinterpretować sens tego zabiegu, być może chodziło Prusowi o uwypuklenie faktu, że ze swoimi problemami żyjemy pośród ludzi i osoby poboczne dostrzegają cierpienie innych – w każdym razie powinny je dostrzegać. Ich zadaniem jest więc pomóc w miarę możliwości bliźnim pogrążonym w nieszczęściu.

